

DOI: 10.59560/18291155-2024.2-205



ՆԱՐԵԿ ԲԱԼՅԱՆ

*Հայ-ռուսական համալսարանի
Իրավունքի և քաղաքականության
ինստիտուտի իրավունքի տեսության
և սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի
2-րդ կուրսի ուսանող*

**ՊԵՏԱԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒՄԸ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ.
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Ամփոփագիր

20-րդ դարի վերջից աշխարհում տարածում է գտել պետական կառավարման մարմինների լիազորությունների «մասնավորեցման» պրակտիկան: Հաշվի առնելով ինստիտուտի ոչ այդքան մեծ ճանապարհ անցած լինելը, ինչպես նաև հայեցակարգային մոտեցումների բացակայությունը՝ պետությունները սահմանադրական և օրենսդրական լուրջ խնդիրների առաջ են կանգնած ոչ պետական կազմակերպություններին պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակման գործընթացում: Սույն զեկույցով անդրադարձ է կատարվում պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակմանը ազատականության գաղափարախոսության համատեքստում: Վերջինս ժամանակի ընթացքում վերածվել է ծայրահեղականության, ըստ որի՝ պետությունը, պատվիրակելով իր լիազորությունը մասնավորին, խուսափում է այդ լիազորության ոչ արդյունավետ և ոչ իրավաչափ իրականացման հետևանքով առաջացող պատասխանատվությունից: Զեկույցում փորձ է արվում հիմնավորել այն մոտեցումը, համաձայն որի՝ պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակման հիմքում

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ◆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ◆ 2(114)2024

անհրաժեշտ է ունենալ ամուր կառուցակարգերի ամբողջություն, որոնք կապահովեն պետական լիազորությունների իրականացման արդյունավետության և ժողովրդավարական սկզբունքների, մարդու իրավունքների սահմանափակումների պատշաճ հավասարակշռումը: Անդրադարձ է կատարվում նաև ՀՀ-ում ընթացող սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակում քննարկման առարկա դարձած «իշխանության պատվիրակման» գաղափարին, որի արդյունքում ներդրվելու են մասնավոր սեկտորին իշխանական լիազորությունների պատվիրակումը թույլատրող նորմեր:

Հիմնաբառեր. պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակում, պետության պատասխանատվության սկզբունք, մասնավորեցում, պետական վերահսկողություն, սահմանադրական բարեփոխումներ:

1. Ներածություն

Վերջին ժամանակահատվածում աշխարհում տարածված պրակտիկա է ոչ պետական կազմակերպությունների ներգրավվածությունը պետական կառավարմանը: Առավելապես գերակշռում է այն մոտեցումը, համաձայն որի՝ լիազորությունների փոխանցումը, որպես պետական կառավարման մեթոդներից մեկը, իրականացվում է գործադիր իշխանության մարմինների կողմից: Օրենսդիր և դատական իշխանության լիազորությունների բնույթը բացառում է ներկա պայմաններում մասնավոր կազմակերպություններին այդպիսի իշխանական լիազորություններով օժտելու հնարավորությունը, որն իր արտացոլումն է ստացել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում (այսուհետ՝ նաև ԱՄՆ) ձևավորված «չպատվիրակման» դոկտրինում: Իհարկե, մեզ հայտնի են պատվիրակված օրենսդրության և միջնորդ դատարանների (արբիտրաժների) ինստիտուտները, սակայն վերջիններս չեն դիտարկվում ոչ պետական կազմակերպություններին պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակման համատեքստում: Պետաիշխանական լիազորությունների պատվիրակման գործընթացում պետությունը բախվում է լրջագույն խնդիրների, քանի որ ոլորտը կարգավորող

ՍԱՀՄԱՆԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ 2(114)2024
 ◆ ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ
 ◆ ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ

օրենսդրական ակտերի թերությունները և տեսական, հայեցակարգային մոտեցումների սուղ պաշարը հնարավորություն չեն ընձեռում որոշելու նման կազմակերպությունների կազմակերպահրավական կարգավիճակը, պետաիշխանական լիազորությունների (այսուհետ՝ նաև լիազորություններ) պատվիրակման թույլատրելի սահմանները և վերջինս գնահատելու անհրաժեշտ կառուցակարգերը:

2. Վերլուծություն

2.1. Լիազորությունների պատվիրակման հիմքերը և նախադրյալները

Լիազորությունների պատվիրակման գաղափարը որոշ չափով առաջ է բերվել ազատականության գաղափարախոսության հետևորդների կողմից: Ֆրիդրիխ Ավգուստ ֆոն Հայեկը, ուսումնասիրելով պետական գործառույթները, եկել է այն եզրահանգմանը, որ դրանցից որոշները կարող են իրականացվել մասնավոր սեկտորի կողմից: Ըստ հեղինակի՝ «պետությունն ազատ հասարակության մեջ բազմաթիվ կազմակերպություններից մեկն է, որի անհրաժեշտությունն առկա է միայն արտաքին շրջանակներն ապահովելու համար, ինչի ներսում առաջանում և գոյություն է ունենում ինքնակարգավորում»¹: Ավգուստ ֆոն Հայեկը պետության գոյությունը կապում է մեծամասամբ արտաքին հարաբերությունների կարգավորման գործառույթի հետ՝ համարելով, որ երկրի ներսում մասնավոր սուբյեկտների միջոցներով տեղի է ունենում ինքնակարգավորում: Մարտին վան Կրեվելը, զարգացնելով ազատականության ուսմունքի հետևորդների մոտեցումները, պնդում է, որ պետությունը պետք է «նահանջի» հասարակական հարաբերությունների միակ կարգավորողի իր դիրքից²: Ազատականության գաղափարախոսության առանցքային մոտեցումը նրանում է, որ պետությունը պետք է զիջի

¹ Hayek, F.A. Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy. Routledge, 2012. 584 p. Романовская О.В. Делегирование государственно-властных полномочий в системе публично-правового регулирования // Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2017. Вып. 36. - С. 145.

² Creveld van M. The Rise and Decline of the State. Cambridge University Press. 1999. 436 p., Романовская О.В. Делегирование государственно-властных полномочий в системе публично-правового регулирования // Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2017. Вып. 36. - С. 145.

իր՝ հասարակական հարաբերությունները կարգավորողի մենաշնորհ դիրքը ի օգուտ ոչ պետական կազմակերպությունների:

Իհարկե, այս ուսմունքը գոյության իրավունք ունի և որոշ չափով պետության «նահանջը» անհրաժեշտություն է, սակայն վերջինիս ներազգային դերի նման արժեզրկումը կարող է հանգեցնել հենց ուսմունքի հետևորդների կողմից առաջ բերած տեսակետի, պետության՝ միայն արտաքին շրջանակն ապահովողի միջազգային դերի թուլացմանը: Այս գաղափարախոսությունը ռիսկային է նաև այն տեսանկյունից, որ կարող է գործնականում բերել ծայրահեղականության: Պետությունը կարող է չարաշահել մասնավոր կազմակերպություններին իր դիրքը զիջելու հնարավորությունը, որպեսզի ազատվի որոշ գործառույթներից բխող հսկայական բեռից: Սակայն պատվիրակման ինստիտուտը չպետք է դիտարկվի բացառապես ազատականության ուսմունքի ծայրահեղական գաղափարախոսության համատեքստում, քանի որ պետության՝ հասարակական հարաբերությունների միակ կարգավորողի դերը դեռևս սպառված չէ: Դա է փաստում *պետության պատրասխանավության գաղափարը* իշխանական լիազորությունների պատվիրակման գործընթացում:

2.2. Լիազորությունների պատվիրակման միջազգային փորձը

Լիազորությունների պատվիրակումն արևմտյան երկրներում, որտեղ, համեմատած արևելյան երկրների, առավել մեծ դեր և նշանակություն ունի, ստացել է «մասնավորեցում» (privatization) անվանումը: Որոշ երկրներում, ինչպիսիք են՝ ԱՄՆ-ը, Մեծ Բրիտանիան, Գերմանիան, Լիտվան, Մոլդովան և այլ եվրոպական երկրները, երկմոդել լիազորությունների պատվիրակում է նախատեսվում.

1) պետությունը որևէ պետական մարմնում որոշ ծառայությունների մատուցման (շինությամբ ապահովելը, մարդկային ռեսուրսները, սնունդ պատրաստելը, վարչատնտեսական բլոկի կառավարումը և այլն) իրավասությունը փոխանցում է մասնավոր կազմակերպությանը՝ չվերապահելով վերջինիս իշխանական լիազորություն.

ՍԱՀՄԱՆԱՐԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ 2(114)2024

2) պետությունը որևէ պետական մարմնի լիազորություն փոխանցում է մասնավոր կազմակերպությանը՝ վերապահելով վերջինիս իշխանության իրականացման հնարավորություն:

ԱՄՆ-ում վերոնշյալ երկու մոդելները տեղ են գտել քրեակատարողական հիմնարկների ձևավորման գործընթացում: Առաջինի դեպքում քրեակատարողական հիմնարկում ծառայությունները մատուցում է մասնավոր կազմակերպությունը, իսկ բանտային ռեժիմի սահմանումը պետության լիազորությունն է: Սակայն երկրորդ մոդելով՝ բանտային ռեժիմի սահմանումը նույնպես իրականացնում է մասնավոր կազմակերպությունը, որն ուղեկցվում է պետության կողմից յուրաքանչյուր բանտարկյալի դիմաց որոշ չափի ֆինանսավորմամբ՝ մինչև նույն ժամանակ ազատելով իրեն առավել մեծ ֆինանսատնտեսական ջանքեր պահանջող գործառույթների իրականացումից¹:

Հարկ է նշել նաև, որ գերմանական վարչական իրավունքում առանձնացվում է լիազորությունների պատվիրակման հավելյալ երկու եղանակ: Արդեն իսկ գործող մասնավոր կազմակերպություններին իշխանական լիազորությունների պատվիրակման դեպքում այն կոչվում է «*ֆունկցիոնալ մասնավորեցում*», իսկ պետության կողմից ստեղծված իրավաբանական անձանց իշխանական լիազորություններով օժտելու դեպքում՝ «*կազմակերպական մասնավորեցում*»²:

Առաջին հայացքից որևէ ակնառու խնդիր չկա, պետությունը կարող է իր միջոցներն ուղղել առավել կարևոր հարցերի լուծմանը, սակայն վերոնշյալ դեպքում առաջանում են անվտանգային խնդիրներ: Քրեակատարողական հիմնարկ-մասնավոր կազմակերպությունը՝ լինելով «ուժային կառույց», բացասական ազդեցություն կարող է ունենալ պետական կառավարման համակարգի վրա՝ սեփական շահերից ելնելով: Պետությունը, որպեսզի զերծ մնա մասնավոր կազմակերպությունների կողմից մարդու իրավունքների անհարկի սահմանափակումներից,

¹ Bryant, S. The Business Model of Private Prisons. 2022.

² Ястребов О.А. Делегирование государственных полномочий и функций негосударственным организациям // Вестн. моск. ун-та. Сер. 11. Право. 2016. № 5. - С. 36.

ժողովրդավարական սկզբունքների ոտնահարումներից և անվտանգային խնդիրներից, պարտավոր է պատշաճ կերպով վերահսկել իր կողմից փոխանցված լիազորությունների իրականացումը:

Երկմոդել պատվիրակում է նախատեսվում նաև եվրոպական մի շարք երկրներում (Լիտվա, Մոլդովա և այլն) դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության ձևավորման գործընթացում: Ինչպես քրեակատարողական հիմնարկում, այնպես էլ այս ոլորտում, ծառայություններից զատ կազմակերպությանը փոխանցվում են իշխանական լիազորություններ, ներառյալ՝ անձանց գույքի վրա բռնագանձում տարածելը¹:

2.3. Լիազորությունների պատվիրակումը և պետության պատասխանատվությունը

Ժողովրդի կողմից իշխանության իրականացման մանդատ ստանում է պետությունը, այլ ոչ թե մասնավոր կազմակերպությունը: Հետևաբար՝ ցանկացած պարագայում, երբ պետությունը գտնում է, որ իր որևէ լիազորություն կարող է վերապահվել մասնավորին, պարտավոր է մինչ այդ գործընթացի սկիզբն ուսումնասիրել կանխատեսելի ռիսկերը, դրա դրական և բացասական ազդեցությունը հասարակական հարաբերությունների կարգավորման վրա: Պատվիրակման ինստիտուտն ինքնին բացասական երևույթ չէ, այլ հակառակը, որոշ դեպքերում ապահովում է կառավարման արդյունավետությունը և պետությանն ազատում է նվազ կարևորություն ունեցող և մեծ ֆինանսատնտեսական ջանքեր պահանջող գործառույթների իրականացման բեռից, սակայն դա պետք է մնա ժողովրդաիշխանության տիրույթում, որը կարող ենք բնորոշել որպես *միջնորդավորված ժողովրդաիշխանության իրականացում*: Մասնավոր կազմակերպությանը պետաիշխանական լիազորություններ փոխանցելու և դրանք իրականացնելու դեպքում, կարելի է համարել *քվազի-պետական մարմին*, որի դերը պատվիրակման գործընթացում պետություն-մարդ փոխհարաբերության արդյունավետությունն

¹ Տե՛ս «Հարկադիր կատարողների մասին» Մոլդովայի և «Հարկադիր կատարողների մասին» Լիտվայի օրենքները:

ՍԱՀՄԱՆԱՐԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ 2(114)2024
 ◆ ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ
 ◆

ապահովելն է: Լիազորությունների պատվիրակումը պետք է ուղեկցվի այնպիսի կառուցակարգերով և ընթացակարգերով, որոնք կերաշխավորեն պետության պատասխանատվության սկզբունքը և լիազորությունների արդյունավետ իրականացումը:

Իշխանական լիազորությունների պատվիրակումն ինքնանպատակ չէ: Այն հետապնդում է լիազորությունների արդյունավետ իրականացման նպատակ, հակառակ դեպքում երևույթը կդիտվի որպես պետության կողմից պատասխանատվությունից և հնարավոր ռիսկերից խուսափելու միջոց: Այս հարցում ելակետային դիրքորոշումներ են հայտնել միջազգային դատարանները և միջազգային կազմակերպությունները: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն (այսուհետ՝ նաև ՄԻԵԴ) իրավական դիրքորոշումների փոխկապակցվածության արդյունքում հանգել է այն եզրակացությանը, որ պետությունը ենթակա է պատասխանատվության, եթե խախտել է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքներից և ազատություններից որևէ մեկը, եթե անձի տվյալ իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը համարվում է պետության պարտականություն, որը կարգավորվում է ներպետական օրենսդրությամբ¹: Հավելելով՝ ՄԻԵԴ-ն արձանագրել է, որ պետությունը չի կարող իրեն ազատել պատասխանատվությունից՝ պատվիրակելով իր լիազորությունները մասնավոր կազմակերպություններին կամ անհատներին (*ratione personae*)²: Միավորված ազգերի կազմակերպության միջազգային իրավունքի հանձնաժողովը 2001 թ. ընդունած միջազգային հակաիրավական արարքների համար պետությունների պատասխանատվության մասին հոդվածների նախագծերում նույնպես սահմանել է այն իրավիճակը, երբ մասնավոր սուբյեկտի գործողությունները կարող են ուղղակիորեն վերագրվել պետությանը: Ըստ դրա՝ պետությունը ենթակա է պատասխանատվության այն մասնավոր իրավաբանական անձի գործողությունների համար,

¹ *Castello-Roberts v. United Kingdom*. 247-C Eur. Ct. H. R. (Ser. A) 1993.

² *Mutatis mutandis*, the *Van der Musselle v. Belgium*. Judgment of 23 November 1983, Series A no. 70, pp. 14-15, paras. 28-30.

որը տվյալ պետության օրենսդրության համաձայն իրականացնում է պետաիշխանական լիազորություններ՝ պայմանով, որ տվյալ դեպքում այդ կազմակերպությունը գործում է որպես այդպիսին¹:

Պատվիրակման գործընթացում պետությունը չի կտրվում դրանից բխող հետևանքներից և հնարավոր ռիսկերից: Թեև պետությունը կարող է պատվիրակել իշխանական լիազորությունները մասնավոր կազմակերպություններին, այն պատասխանատվություն է կրում այդ լիազորությունների ոչ իրավաչափ և ոչ արդյունավետ իրականացման համար:

Պետության պատասխանատվության վերաբերյալ դիրքորոշում է հայտնել նաև Հայաստանի Հանրապետության (այսուհետ՝ նաև ՀՀ) Սահմանադրական դատարանը (այսուհետ՝ նաև ՍԴ): ՍԴՈ-1271 որոշմամբ ՍԴ-ն անդրադարձել է նոտարների գործունեության հետևանքով պատճառված վնասի համար գույքային պատասխանատվությանը՝ արձանագրելով, որ «օրենսդիրը հանրային իշխանությանը բնորոշ որոշ գործառույթների իրականացումը պատվիրակել է նույնպես ՍԴ դիրքորոշման համաձայն՝ «նույնը չի կարող պարզապես համարվել իր ռիսկով գործող անհատ ձեռնարկատեր», ինչպես նաև սահմանադրական դատարանը կարևորում է այնպիսի իրավակարգավորումների անհրաժեշտությունը, որոնց շրջանակներում «որոշ վարչական լիազորություններ մասնավոր անձանց փոխանցելու միջոցով պետությունը չի կարող հրաժարվել այդ լիազորությունների ոչ արդյունավետ իրականացման համար պատասխանատվությունից»²:

Պետության պատասխանատվության սկզբունքը բխում է լիազորությունների բնույթի պատկանելիության գաղափարից: Վերջինս բազմակողմանի ուսումնասիրության կարիք ունի, որը թույլ կտա որոշել լիազորությունների ոչ իրավաչափ իրականացման դեպքում համապատասխան մարմնի պատասխանատվության հարցը: Պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններն իրականացվում են մասնավոր կազմակերպության կողմից, սակայն

¹ UN, Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. 2001.

² Տես ՀՀ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1271 որոշումը, ՀՀՊՏ 2016.05.23/39(1219) Հոդ. 415:

իրենց բնույթով մնում են պետական լիազորություններ: Պետությունն իր լիազորությունների ոչ իրավաչափ և ոչ արդյունավետ իրականացման համար պարտավորվում է պատասխանատվություն կրել, որը բացի գույքային պատասխանատվությունից ներառում է նաև դրանց իրականացման պատշաճ ֆինանսավորումը և վերահսկողությունը:

Պետության պատասխանատվության լայն շրջանակի վերաբերյալ ՄԻԵԴ-ը՝ մեկ այլ դիրքորոշմամբ (Սթորքն ընդդեմ Գերմանիայի գործով) կարևորել է պետական լիազորությունների պատվիրակման դեպքում դրանց պատշաճ իրականացման նկատմամբ *վերահսկողություն* իրականացնելու անհրաժեշտությունը¹:

2.4. Լիազորությունների պատվիրակումը ՀՀ-ում

Լիազորությունների պատվիրակման դեպքում պատշաճ ֆինանսավորման և վերահսկողության ենթասկզբունքները սահմանադրաիրավական մակարդակով ամրագրված են նաև ՀՀ-ում: Ներկայումս ՀՀ-ում պետական լիազորությունների պատվիրակում նախատեսված է միայն տեղական ինքնակառավարման մարմիններին²: Այս պարագայում ևս պետությունն անմասն չի մնում պատվիրակած լիազորությունների իրականացման գործընթացից: Սահմանադրությունը կանխորոշել է, որ պատվիրակված լիազորությունների իրականացումը պետք է ուղեկցվի պետության կողմից պարտադիր ֆինանսավորմամբ և պատշաճ վերահսկողությամբ: Վերջինս կարող է ապահովվել իրավասու պետական մարմնի կողմից *իրավական, մասնագիտական և ֆինանսական* հսկողության գործիքակազմի միջոցով: Ստացվում է, որ պետությունը, պատվիրակելով մասնավոր կազմակերպությանն իր լիազորությունների մի մասը, պահպանում է իր վերահսկողական գործառույթը, չի հրաժարվում պատասխանատվություն ստանձնել այդ լիազորությունների արդյունավետ իրականացման համար: Այս

¹ *Storck v. Germany*. 2005-V Eur. Application no. 61603/00, § 103.

² Տես ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 182, 186 և 188-րդ հոդվածները:

պարագայում կարելի է եզրակացնել, որ ժողովրդաիշխանության միջնորդավորված իրականացման համատեքստում պետությունը փաստացի մնում է ժողովրդից փոխանցված իշխանության իրականացման պատասխանատուն, լիազորությունների փոխանցմամբ չի խաթարում ժողովրդավարական սկզբունքների սահուն ընթացքը՝ կշեռքի նժարներին հավասարակշռելով լիազորությունների արդյունավետ իրականացումը և մարդու իրավունքների հնարավոր սահմանափակումներն ու ժողովրդավարական սկզբունքները:

ՀՀ-ում ընթացող սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակում քննարկման առարկա դարձած «իշխանության պատվիրակման» գաղափարն անհրաժեշտ է դիտարկել վերոնշյալ վերլուծության համատեքստում: Սույնով նախատեսվում է սահմանադրաիրավական նորմեր ստեղծել՝ պատվիրակման ինստիտուտը ՀՀ-ում ներդնելու համար: Չնայած այն հանգամանքին, որ որոշ հայրենական իրավաբաններ կարծում են, որ իշխանական լիազորությունների պատվիրակումն անթույլատրելի է ներկայիս Սահմանադրության համատեքստում, սակայն այն չի արգելվում Սահմանադրությամբ, և նման նորմերի սահմանումը կարող է միտված լինել բացառապես պատվիրակման իրավական հիմքերի ամրապնդմանը: Այսպիսի մոտեցումը ռիսկային է այն տեսանկյունից, որ կասկածի տակ կարող է դնել այնպիսի կառույցների գոյության իրավաչափությունը, ինչպիսին է Փաստաբանների պալատը: Վերջինիս իրավական կարգավիճակի վերաբերյալ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն (թիվ ԵԴ/38635/02/19 քաղաքացիական գործի շրջանակներում) արձանագրել է, որ Փաստաբանների պալատի և փաստաբանի միջև ծագող իրավահարաբերությունը փաստաբանին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու դեպքում, հանրային իրավունքի բնագավառում է: Ըստ դատարանի՝ «(...) հանրային իրավահարաբերություններում որպես հանրային իշխանության կրող կարող են հանդես գալ ոչ միայն պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները, այլև պետության կողմից օրենքով պատվիրակված հանրային գործառույթ իրականացնող մասնավոր անձինք»¹:

¹ Տե՛ս ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը քաղաքացիական գործ թիվ ԵԴ/38635/02/19 մասին:

ՀՀ-ում մասնավորին լիազորությունների պատվիրակման թույլատրելիության մասին խոսելիս անհրաժեշտ է նշել նաև, որ նման սահմանադրաիրավական նորմերի նախատեսումը կարող է պայմանավորված լինել պատվիրակման հիմքերի ամրապնդման գաղափարով: Կարևոր է սկզբունքորեն ամրագրել պատշաճ կառուցակարգերը և պատվիրակման սահմանները, հակառակ դեպքում այն կհանգեցնի պետության կողմից լիազորությունների փոխանցման անհարկի չարաշահումների: Պետության պատասխանատվության սկզբունքը, ինչպես նաև վերահսկողության և ֆինանսավորման ենթասկզբունքներն առաջնային նշանակություն ունեն պատվիրակման գործընթացում: ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների ընթացքում լիազորությունների պատվիրակումը թույլատրող նորմերի հիմքում անհրաժեշտ է ունենալ նաև պիտանիության, անհրաժեշտության և համարժեքության որոշման սահմանները, այսինքն՝ լիազորությունների պատվիրակումն արդյունավետության տեսանկյունից արդյո՞ք նպատակահարմար է, անհրաժեշտ է լիազորության փոխանցումը նպատակին հասնելու համար, թե՞ ոչ և արդյո՞ք ընտրված միջոցը մարդու հիմնական իրավունքների սահմանափակման տեսանկյունից համարժեք է դրանց նշանակությանը, թե՞ ոչ:

3. Եզրակացություն

Այսպիսով՝ սահմանադրաիրավական ամրագրում ստացած նպատակների իրագործման, գործառույթների արդյունավետ իրականացման նպատակով թույլատրելի է լիազորությունների պատվիրակումը ոչ պետական կազմակերպություններին՝ նախապես նվազեցնելով հնարավոր ռիսկերը¹: Սահմանադրաիրավական նորմերի մշակման գործընթացը պետք է ուղեկցվի պատշաճ կառուցակարգերի (պետության պատասխանատվություն, վերահսկողություն, ֆինանսավորում) ամրագրումներով, ինչպես նաև առաջարկում

¹ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինները և սահմանադրական մարմինները: Ա. Ղամբարյան: Եր., Հեղ. իրատ., 2023, էջ 27:

ենք կիրառել *համաչափության սահմանադրական սկզբունքը* այս ոլորտում, որոնք կբացառեն մարդու իրավունքների անհարկի սահմանափակումները և ժողովրդախիշխանության իրականացման համար արգելք հանդիսացող երևույթները: ՀՀ-ում պետախիշխանական լիազորությունների պատվիրակումը մասնավորին կարող է արդարացված լինել միայն մարդու իրավունքների սահմանափակումների, ժողովրդավարական սկզբունքների և լիազորությունների իրականացման արդյունավետության հավասարակշռման դեպքում:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի և գրականություն ցանկ

1. ՀՀ Սահմանադրություն (2015 թվականի փոփոխություններով): ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում, Հոդ. 1118:
URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=102510>
2. ՍԴՈ-1271: ՀՀՊՏ 2016.05.23/39(1219), Հոդ. 415:
3. «Հարկադիր կատարողների մասին» Մոլդովայի օրենքը: Law nr. 113 from 17.06.2010: URL: <https://www.lawyer-moldova.com/2012/09/law-on-bailiffs.html>
4. «Հարկադիր կատարողների մասին» Լիտվայի օրենքը: revised version of 14 November 2008 No X-1837, acting since 1 April 2009. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343401?jfwid=11dyhevu2f>
5. ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը քաղաքացիական գործ թիվ ԵԴ/38635/02/19 մասին: Միասնական կայք, 2022.06.13-2022.06.26: Պաշտոնական հրապարակման օրը՝ 21.06.2022:
6. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինները և սահմանադրական մարմինները: **Ա. Ղամբարյան:** Եր.: Հեղ. հրատ, 2023, 60 էջ:
7. **Hayek, F.A.** Law, Legislation and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy. Routledge, 2012.
8. **Романовская О.В.** Делегирование государственно-властных

полномочий в системе публично-правового регулирования // Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2017. Вып. 36.

9. **Crevelde van M.** The Rise and Decline of the State. Cambridge University Press. 1999.

10. **S. Bryant.** The Business Model of Private Prisons. 2022, URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/062215/business-model-private-prisons.asp#:~:text=Private%20prisons%20are%20contracted%20by,to%20unjust%20conditions%20and%20corruption>

11. **Ястребов О.А.** Делегирование государственных полномочий и функций негосударственным организациям // Вестн. моск. ун-та. Сер. 11. Право. 2016. № 5.

12. *Castello-Roberts v. United Kingdom*. 247-C Eur. Ct. H. R. (Ser. A) 1993.

13. Mutatis mutandis, the *Van der Musselle v. Belgium*. Judgment of 23 November 1983, Series A no. 70, pp. 14-15, paras. 28-30.

14. UN, Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

15. *Storck v. Germany*. 2005-V Eur. Application no. 61603/00, § 103.

ДЕЛЕГИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ВЛАСТНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ ЧАСТНЫМ ОРГАНИЗАЦИЯМ: ЮРИДИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ

Аннотация

С конца 20 века во всем мире получила распространение практика «приватизации» полномочий органов государственного управления. Учитывая не такой уж большой путь, пройденный институтом PUT, а также отсутствие концептуальных подходов, государства сталкиваются с серьезными конституционными и законодательными проблемами в процессе делегирования государственных полномочий негосударственным

организациям. В настоящем докладе рассматривается делегирование государственно-властных полномочий в контексте идеологии либерализма. Последнее со временем переросло в экстремизм, согласно которому государство, делегируя свои полномочия частному лицу, избегает ответственности, возникающей в результате неэффективного и неправомерного осуществления этих полномочий. В докладе делается попытка обосновать подход, согласно которому в основе делегирования полномочий государственной власти должен лежать набор прочных структур, которые обеспечат надлежащий баланс между эффективностью осуществления государственных полномочий и демократическими принципами, ограничениями в области прав человека. Затрагивается также идея «делегирования власти», ставшая предметом обсуждения в рамках проводимых в Армении конституционных реформ, в результате чего будут внедрены нормы, разрешающие делегирование властных полномочий частному сектору.

Ключевые слова: делегирование государственно-властных полномочий, принцип ответственности государства, приватизация, государственный контроль, конституционные реформы.

DELEGATION OF STATE POWERS TO PRIVATE ORGANIZATIONS: LEGAL POSSIBILITIES

Annotation

Since the end of the 20th century, the practice of “*privatization*” of the powers of public administration has become widespread throughout the world. Given the not-so-long path traveled by the institute, as well as the lack of conceptual approaches, States face serious constitutional and legislative problems in the process of delegating state powers to non-governmental organizations. This report examines the delegation of state authority in the context of the ideology

of liberalism. The latter eventually turned into extremism, according to which the state, by delegating its powers to a private person, avoids responsibility arising from the ineffective and unlawful exercise of these powers. The report attempts to substantiate the approach according to which the delegation of powers to State power should be based on a set of strong structures that will ensure an appropriate balance between the effectiveness of the exercise of State powers and democratic principles and restrictions in the field of human rights. The idea of “delegation of power” is also touched upon, which has become the subject of discussion within the framework of the constitutional reforms being carried out in Armenia, as a result of which norms allowing the delegation of power to the private sector will be introduced.

Keywords: delegation of state authority, the principle of state responsibility, privatization, state control, constitutional reforms.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 28.04.2024 թ., տրվել է գրախոսության 03.05.2024 թ., ընդունվել է տպագրության 07.05.2024 թ.: